Kent Wilska, UM/TUO-10, 21.11.2017

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta keskiviikko 22.11.2017 / HE 149/2017 vp

EUn ja Kanadan laaja-alainen talous- ja kauppasopimus (CETA)

EU:n vapaakauppasopimuksiin kuuluu nykyään säännönmukaisesti kestävän kehityksen kappaleet, (ympäristö ja työelämän oikeudet). Niissä sitoudutaan keskeisiin kansainvälisiin sopimuksiin, korkeaan suojelun tasoon, sekä kansallisten lakien tehokkaaseen toimeenpanoon. Näin myös CETAssa.

CETA- kauppa ja työ luku 23

EU:n ja Kanadan CETA-sopimuksessa on valittu EU:n nykyisen mallin mukainen järjestelmä. Vapaakauppasopimus ei tuo velvoitetta EU:ssa ja sen jäsenmaissa voimassa olevan työlainsäädännön heikentämiseksi. Osapuolet säilyttävät oikeutensa säätää omista työelämän normeistaan kansainvälisten sopimusten ja standardien mukaisesti. Sopimukseen on sisällytetty sitoumus olla heikentämättä työelämän sääntöjä tai jättää toimeenpanematta niitä kaupan tai investointien houkuttelemiseksi. (§23.4.)

CETAssa sitoudutaan noudattamaan työelämän oikeuksia ILO:n vuoden 1998 työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskevan julistuksen mukaisesti.

- Sitoumukset koskevat yhdistymisvapautta ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden tehokasta tunnustamista;
- kaikenlaisen pakkotyön poistamista;
- lapsityövoiman käytön tehokasta poistamista;
- ja työn ja ammatin harjoittamisen yhteydessä esiintyvän syrjinnän poistamista.

Julistuksen allekirjoittajat sitoutuvat noudattamaan työelämän perusoikeuksia huolimatta siitä, ovatko ne saattaneet lainsäädännössään voimaan kaikkia keskeisiä ILO:n yleissopimuksia.

Sopimuksessa sitoudutaan myös pyrkimään ratifioimaan puuttuvat ILOn yleissopimukset. CETA:n tulkitsevassa välineessä todetaan Kanadan aloittaneen prosessin ILO C98 (järjestäytymisvapaus ja kollektiivinen neuvotteluoikeus) ratifioimiseksi, joka siltä puuttuu ILOn keskeisistä yleisopimuksista (*fundamental convention*). (§23.3.) Kanada ratifioi ILO C98 sopimuksen kesäkuussa 2017.

Riitojenratkaisun osalta voidaan käyttää vain sopimuksessa tähän tarkoitukseen määrättyä menettelyä. Erimielisyyksiä varten voidaan perustaa myös asiantuntijapaneeli. Paneelin

tehtävänä on laatia asiaa koskeva raportti, sisältäen päätelmät onko vastaajaosapuoli toiminut sopimuksen kauppaa ja työelämän normeja koskevien vaatimusten mukaisesti sekä suosituksia asian ratkaisemiseksi. Sopimustekstissä vahvistetaan osion määräysten sitoumuksien olevan sitovia ja täytäntöönpanokelpoisia §23.11, mutta huom. ainoastaan kestävää kehitystä koskevien erillisten määräysten kautta (§23.10), ei yleisen riitojenratkaisun. Riidat eivät siis voi johtaa taloudellisiin sanktioihin.

Toimivalta

Euroopan tuomioistuimen EU-Singapore -vapaakauppasopimusta koskevan päätöksen mukaan kestävää kehitystä koskeva luku kuuluu yhteiseen kauppapolitiikkaan ja unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Tämä perustuu siihen, että kestävän kehityksen luvun määräyksillä ei ole tarkoitus säännellä työntekijöiden suojelun ja ympäristönsuojelun *tasoja* osapuolten alueella vaan säännellä osapuolten välistä kauppaa asettamalla sen vapauttamisen edellytykseksi sen, että osapuolet noudattavat työntekijöiden suojelua ja ympäristönsuojelua koskevia kansainvälisiä sitoumuksiaan ja ettei niiden mukaisesti toteutettuja toimenpiteitä sovelleta tavalla, joka loisi mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää tai kaupan peiteltyä rajoitusta, tai etteivät osapuolet laske työntekijöiden suojelun ja ympäristönsuojelun tasoa alueellaan näiden kansainvälisten sitoumusten tasoa alhaisemmaksi.

Lausunnon mukaan unionin yksinomaista toimivaltaa ei voida käyttää siinä tarkoituksessa, että säänneltäisiin työntekijöiden suojelun ja ympäristönsuojelun tasoja osapuolten alueilla.

Tulkitseva väline – ja TSD early review

Eräiden EU-jäsenvaltioiden pyynnöstä EU ja Kanada laativat Kanadan sekä EU:n ja sen jäsenvaltioiden yhteisen tulkitsevan välineen, joka hyväksyttiin sopimuksen allekirjoituksen yhteydessä.

Kestävän kehityksen määräykset sisältävät erityisen tarkastelulausekkeen. Osapuolet sitoutuvat kestävän kehityksen osan määräysten aikaiseen tarkasteluun sisältäen myös määräysten tehokkaan toimeenpanon. Osapuolet vahvistavat myös sitoutuvansa ottamaan sidosryhmät osallisiksi tukemaan sopimuksen tehokasta toimeenpanoa ja sen arviointia.

Komissio on aloittanut julkisen keskustelut siitä, miten kestävän kehityksen määräysten vaikutuksia osana EUn vapaakauppasopimusten toimeenpanoa voitaisiin tulevaisuudessa parantaa. Osa laajempaa keskustelua, mutta myös samalla osa tätä CETA-uudelleentarkastelua. Keskustelussa on jo kuultu laajasti eri sidosyhmiä, EP, Euroopan talous ja sosiaalikomissio, järjestöjä.

EU:n mallissa toisin kuin esimerkiksi Yhdysvaltojen, työelämän normeja ja ympäristöä koskevat määräykset eivät kuulu sopimuksen yleisen riitojen ratkaisun alle eikä määräysten rikkominen mahdollista taloudellisia sanktioita (myönnettyjen kauppaetujen peruminen). EU:n malli perustuu osapuolten väliseen dialogiin ja viime kädessä asiantuntijapaneelin suosituksiin toimeenpanosta. Nykyistä mallia voitaisiin vahvistaa mm. enemmän lisäämällä dialogia, viestintää, koordinaatioita, ILO-yhteistyön hyödyntämistä ja kehitysyhteistyötä.

Suomi on osallistunut aktiivisesti keskusteluun. Meille on tärkeää, että kestävän kehityksen lukujen vaikutuksia vahvistetaan. Olemme esittäneet että voitaisiin kehittää jonkinlainen uusi ja selkeämpi valitusmenettely prosesseineen EU:n nykyisen perusmallin puitteissa (ilman sanktiointimahdollisuutta).

Ymmärryksemme mukaan alustavia keskusteluja Kanadan kanssa on käyty, mutta ei tarkkaa tietoa miten tämä uudelleen tarkastelu etenee.

Keskustelu kestävän kehityksen määräyksien vahvistamisesta jatkuu ensi vuonna. Ensimmäinen asiantuntijakokous tammikuussa. +++